

Pogovor z Jasno Bauman, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije

Razumeti druge in biti razumljen

O potrebnosti, razlogih za sprejem in ciljih predloga zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika smo se pogovarjali z Jasno Bauman, vodjo resorja za tolmače v okviru Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije.

V kolikšni meri in s katerimi predlogi ste sodelovali pri pripravi besedila predloga zakona?

Jasna Bauman: Prvi začetki priprave zakona segajo že v leto 1996, ko je Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve predstavilo projekt pravice gluhe osebe do tolmača. Na ministrstvu je bila tudi oblikovana delovna skupina, ki je začela pripravljati ta projekt. V celotnem postopku priprave predloga zakona, se pravi od začetka do končnega besedila predloga zakona, smo sodelovali z ministrstvom. Naj k temu dodam, da smo se predhodno seznanili tudi s tem, kako so stvari, ki so zajete v predlogu zakona, urejene v drugih državah, pri čemer smo se osredotočili predvsem na države Evropske unije, proučili pa smo tudi resolucijo o znakovnem jeziku, ki jo je sprejel Evropski parlament.

Kateri razlogi narekujejo sprejetje zakona?

Bauman: Razlogi izhajajo iz okvare, ki je značilna za gluho populacijo. Zavedati se namreč moramo, da gluhe osebe ne morejo sodelovati v pogovoru s sliščo osebo in so v podrejenem položaju, ker ne morejo slediti slišči osebi.

Posledica tega so nizka stopnja izobraženosti in informiranosti gluhe osebe. Življenje gre dejansko mimo nje in zato ostaja v ozadju dogajanja. Poudarila bi, da gluhe osebe pred zakonom niso enake in nimajo zagotovljenih enakih pogojev za vse življenjsko izobraževanje, kot jih imamo mi slišči. Vsa ta dejstva so nam narekovala, da smo pristopili k pripravi omenjenega predloga zakona. Izhajali pa smo tudi iz pravice gluhe osebe do uporabe svojega jezika, to je znakovnega jezika, ki je v bistvu njihov prvi jezik, medtem ko je slovenski jezik šele njihov drugi jezik.

Znakovni jezik: način komuniciranja gluhih oseb in njihov prvi jezik

Zakaj je znakovni jezik za gluhe osebe tako potreben oziroma pomemben in kaj jim omogoča?

Bauman: Znakovni jezik je za gluhe osebe pomemben zato, ker predstavlja njihov naravni način komuniciranja.

Kateri so cilji omenjenega zakona?

Bauman: Gre za uresničevanje pravice gluhe osebe do tolmača in pravice uporabe znakovnega jezika. Pri pripravi tega zakona smo izhajali iz ustave Republike Slovenije, v kateri je zapisano, da so vsi državljani pred zakonom enaki in da imajo vsi pravico uporabljati (znakovni) svoj jezik. Enakost gluhe osebe pred zakonom bo uresničena s pravico do tolmača, ki ga bo gluha oseba uporabljala v vseh postopkih, v katerih nastopa kot stranka.

Kako je znakovni jezik opredeljen v predlogu zakona?

Bauman: Predlog zakona določa znakovni jezik kot jezik sporazumevanja oziroma kot naravno sredstvo za sporazumevanje gluhih oseb. Znakovni jezik poleg naravnih znakov vsebuje tudi dogovorjene znake, s katerimi gluhe osebe izražajo abstraktne besede, misli, čustva. Pri komunikaciji z gluho osebo pa je zelo pomembna tudi mimika obraza, ker gluhe osebe doživljajo zunanji svet z očmi.

Tretjega decembra letos, ob Dnevu invalidov, bo na CD-romu izšel Slovar slovenskega znakovnega jezika s 3000 znaki, ki ga pripravlja Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik.

Ureditev znakovnega jezika gluhih s posebnim zakonom je v skladu z Deklaracijo o pravicah invalidov, ki zavezuje države, da uredijo njihove pravice do dostojnega, kar se da normalnega in polnega življenja.

Po podatkih Svetovne federacije gluhih je znakovni jezik priznan na Danskem, Finskem, Švedskem, Irskem, v Italiji, Grčiji, Češki republiki, Slovaški republiki, Franciji, Švici, Veliki Britaniji, Norveški, Portugalski, Litvi, Kanadi, ZDA, Južni Afriki, Belorusiji, Ukrajini in Ugandi.

Pravica gluhe osebe do uporabe znakovnega jezika in do tolmača

Kateri pogoji morajo biti izpolnjeni, da ima gluha oseba pravico do uporabe znakovnega jezika?

Bauman: Zakon določa, da je gluha tista oseba, ki je povsem brez sluha, oziroma oseba, ki zaradi oteženega sporazumevanja uporablja znakovni jezik kot svoj naravni jezik. Pogoj, ki ga gluha oseba mora izpolnjevati, je, da je uporabnik znakovnega jezika. Zakaj? Mi smo se pri klasifikaciji gluhe osebe želeli izogniti medicinski klasifikaciji, ker slednja ugotavlja zgolj odstotek izgube sluha in se ne ukvarja s tem, kaj to pomeni za gluho osebo v vsakdanjem življenju.

Kdo bo odločal o pravicah gluhih oseb in po kakšnem postopku bodo gluhe osebe uveljavljale svoje pravice?

Bauman: Postopek uveljavljanja te pravice je v predlogu zakona natančno določen. Minister za delo, družino in socialne zadeve imenuje strokovno komisijo, ki jo sestavljajo zdravnik specialista, predstavnik združenja tolmačev za znakovni jezik in predstavnik regijskega društva gluhih, ki ima status društva v javnem interesu na področju socialnega varstva. Gluha oseba, ki želi to pravi-

co uveljaviti, mora na pristojni center za socialno delo nasloviti vlogo za uveljavljanje te pravice. Vlogi mora predložiti avdiogram, iz katerega je razviden odstotek izgube sluha. Nato strokovna komisija opravi z gluho osebo razgovor, da ugotovi, ali zna oseba uporabljati znakovni jezik. Če ugotovi, da ga zna, dobi gluha oseba odločbo. Predvidevamo, da bo v prihodnje gluha oseba pridobila tudi izkaznico, s katero bo to svojo pravico uveljavljala pred izvajalci javnih pooblastil.

Ali in na katerih področjih gluha oseba ne bo ali pa bo le v omejenem obsegu uveljavljala pravico do uporabe znakovnega jezika?

Bauman: Predlog zakona je zasnovan tako, da gluha oseba uveljavlja pravico do uporabe znakovnega jezika v postopkih pred državnimi organi, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe. Pravica do tolmača pa je lahko omejena le pri izvajanju javne službe na podlagi izdelanega individualiziranega načrta ali z odpravljanjem oviranosti pri sporazumevanju na drugačen način, ki je sprejemljiv za gluho osebo.

V kakšnem obsegu in na kakšen način lahko gluha oseba uveljavlja pravico do tolmača

in v katerih primerih? Kateri pogoji morajo biti izpolnjeni?

Bauman: Predlog zakona v tem smislu ni omejen, kar pomeni, da gluha oseba uveljavlja pravico do tolmača v vseh primerih, ko gre za izvajalce javnih pooblastil. Ti so namreč dolžni gluhi osebi priskrbeti tolmača z vidika enakopravne zastopnosti gluhe osebe v postopkih pred državnimi organi, javnimi službami...

Plačilo storitev tolmačenja

Kdo gluhi osebi plača tolmača?

Bauman: Državni organi, izvajalec javnih pooblastil in izvajalec javne službe.

Kaj pa plačilo tolmača z vavčerjem?

Bauman: Ta način plačila je novost. Pri njem pa gre za to, da je gluhi osebi poleg tega, da ima na vseh področjih pravico do tolmača, na razpolago še dodatnih deset ur tolmačenja, za katere se sama odloča, kdaj jih bo porabila. S tem je gluha oseba postavljena v aktivno vlogo.

Predlog zakona je predvidel le plačilo storitev tolmačenja, ne pa tudi sredstev za izvajanje določenih nalog Združenja tolmačev za znakovni jezik. Kakšno je Vaše mnenje o tem?

Bauman: Predlog zakona predvideva le plačilo končne storitve tolmačenja, navaja tudi naloge, ki naj bi jih opravljalo Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, sredstev za to pa na žalost ne predvideva.

Cilj Evropskega foruma prevajalcev znakovnega jezika je popularizacija poklica tolmača.

Nadzor nad kvaliteto storitev tolmačenja

Katere pogoje mora oseba izpolnjevati, če hoče opravljati poklic tolmača?

Bauman: Pogoji za opravljanje poklica tolmača so polnoletnost, srednješolska izobrazba, obvladovanje znakovnega jezika in pridobljen certifikat. Pri tem naj poudarim, da predlog zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika določa le pogoje, ki jih mora oseba izpolnjevati, da lahko postane tolmač za znakovni jezik, medtem ko te pogoje podrobneje opredeljuje Zakon o nacionalni kvalifikaciji.

Kdo naj bi usposabljal tolmače znakovnega jezika?

Bauman: Sedaj tolmače slovenskega znakovnega jezika usposablja Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik. Želimo, da bi tako bilo tudi v prihodnje.

Kdo po tem predlogu zakona izvaja nadzor nad kvaliteto izvajanja storitev tolmačenja in nad varovanjem pravic gluhih oseb v teh postopkih?

Bauman: Prvostopenjski organ, ki odloča o pravicah gluhih oseb do ugovora zoper storitve tolmačev, je Združenje tolmačev slovenskega znakovnega jezika. Združenje ima kodeks etičnih načel in vsak tolmač, ki je vpisan na našo listo tolmačev, mora delovati skladno s temi načeli. Tudi v predlogu zakona je predvideno, da Združenje sprejme kodeks poklicne etike za tolmače in pravilnik o disciplinski in odškodninski odgovornosti.

Zakon ne predvideva modela dvojezičnega izobraževanja?

Bauman: Ne, vendar bo čas pokazal, v katero smer se bodo dogodki v prihodnje odvijali. Model dvojezičnega izobraževanja obstaja na Švedskem, kjer imajo gluhi otroci možnost obiskovanja pouka na rednih šolah skupaj s slišječimi. Učna snov je za vse enaka. Oddelek gluhih otrok poučujejo profesorji, ki obvladajo tudi znakovni jezik. Znakovni jezik predstavlja za gluhe osebe njihov prvi jezik, medtem ko je švedski jezik njihov drugi jezik. V Sloveniji so se modelu dvojezičnega izobraževanja najbolj približali v Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani, kjer sta v razredu dve učiteljici, sliščeča in gluha, ki celotno vsebino razložijo v znakovnem jeziku.

Rodana Rožanc-Krulčič

Foto: Arhiv Oddelka za informiranje

Usposabljanje tolmačev, sicer v skromni obliki, se je začelo leta 1983. Prej so to storitev izvajali slišječji otroci gluhih staršev in sorodniki gluhih oseb, ki so predstavljali most med gluho in sliščečo osebo. Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik je s sistemskim usposabljanjem tolmačev začelo leta 1994. Danes je v Republiki Sloveniji že 23 tolmačev, ki so opravili program usposabljanja, ki je verificiran pri Socialni zbornici Slovenije.

